

Upptaktstal Augusti 2019

Vet ni vad jag menar när jag gör så här? (gör citattecken i luften) Just det, när man säger en sak men menar en annan brukar man ibland göra så här för att visa att man egentligen menar något annat. Till exempel: tycker ni att jag är fin i "håret" i dag? Jag kommer att göra några sådana tecken nu när jag pratar, men bara med en hand för jag håller ju i micken. OK?

Har ni sett trappan på Fyris torg? Gången under Upplandsmuseet?

När jag var kanske en så där 10, 12 år gammal pratade många av mina kompisar om att det under Uppsala fanns långa gångar som löpte flera mil under staden. Man kunde gå in under slottet eller i **domkyrkans** källare och sedan vandra ända upp till **Ulleråker** via sjukhusets kulvertar, eller åt andra hållet och komma ut i Svartbäcken. Under Vaksala torg sadades det finnas jättestora sovsalar och förråd med mat, och under **Nannaskolan** en dold scen där det bodde livsfarliga luffare.

En gång gick till Katedralskolan och under den fanns det en **underjordisk fontän**. Ingångarna var förstås de där mystiska trapporna ned i gatan som finns på Vaksala torg och på Fyris torg. Och självklart det mörka hålet i **Upplandsmuseets källare**. Där sadades det att man aldrig kunde tända ett ljus eller en tändsticka, för en otäck vind blåste alltid där så att lågan slocknade direkt (ingen tänkte på att man kunde ha en ficklampa).

Jag hade kompisar som tvärsäkert sade att de hade varit där nere och de kunde berätta hemska historier om allt de hade sett. Det sadades att en kvinna hade ramlat ned i något slags **brunn på Vaksala torg**, och så hade hon ropat upp till dem som tittade ned på henne där uppifrån att hon såg en väg ut, det skulle bara ta några minuter så skulle hon själv kunna komma upp ur brunnen. De där uppe såg henne gå in i mörkret, men det sadades att ingen mer såg henne sedan. Man menade att hon gick vilse i de där långa gångarna, och aldrig mer hittade ut.

Visst finns det gångar här och var under Uppsala. Det är ju en gammal stad med många gamla hus och källare. **Men att det skulle** vara ett jättestort gångsystem under hela staden från Ulleråker i söder till Svartbäcken i norr, så stort att man kan gå vilse och svälta ihjäl, det stämmer förstås inte. Ändå var jag och många av mina jämnåriga helt **"säkra"** på att de där gångarna verkligen fanns, och att människor bodde där och det fanns människor som hade gått vilse där. För oss var det en **"sanning"** som vi berättade vidare, och varje gång man berättade för någon, **lade man kanske till** något litet. Gjorde gångarna lite längre. Stoppade ner ytterligare en läskig luffare. Lade till ytterligare ett hus i Uppsala, med en gammal, hemlig källare. Jag själv sade inte att jag hade varit där nere, men jag **"kände någon"** som helt säkert hade varit där. Fast det gjorde jag förstås inte. Jag hittade på, och det gjorde förstås mina kompisar också. Fast vi hittade inte på precis allt. Trapporna ned från Vaksala torg och Fyris torg. De fanns ju. Hålet under Upplandsmuseet finns, och alla gångarna under akademiska sjukhuset, de finns ju. Det vi gjorde var att vi byggde på påhittade **"sanningar"** på det som faktiskt fanns, och det gjorde allt trovärdigt för oss själva och för dem som vi berättade om gångarna.

Varför hittade vi på? Jo, för en klok person har sagt **“Den bästa berättelsen vinner, oavsett om den är sann eller inte”**. Vi vann på att hitta på. Om man bara berättade den riktiga sanningen, var det ingen som tyckte att man var spännande. Vi ville ju vara intressanta, så vi gjorde något halvintressant ännu intressantare genom att hitta på bara lite mer än vad som fanns på riktigt. Vem är den kloka som sade så där? Jo, en före detta Uppsala Musikklass-elev, **Emma Frans**. Känner ni till henne? Hon gick på vår skola på 90-talet och efter skolan blev hon forskare och i dag kämpar hon mot osanningar och för sanningar, för vetenskapen. Bland annat var hon **sommarprat**are i radio nu i somras, där hon bland annat berättar om osanningar som människor tror är sanna. Lyssna på hennes sommarprat!

För vår värld är full med sådana där **“låtsassanningar”** som människor, precis som jag och mina kompisar, sprider och själva tror på. Våra berättelser om gånger under Uppsala var ju **oskyldiga**. De skadade ju ingen människa, kanske tvärtom räddade de ungdomar som blev för rädda för att gå ned i trånga gånger med rasrisk, men det värsta är att det - som ni säkert vet - **finns påhittade historier om människor, om länder**.

Påhittade historier som människor säger är sanningen om hur människor är eller hur världen funkar, fastän de kanske är lika påhittade som våra berättelser om gånger under Uppsala. Emma Frans tar **vaccin** som exempel. Vetenskapen visar att vaccin fungerar bra och är livsnödvändigt för vår värld, ändå finns det **påhittade “sanningar” om hur farligt vaccin** kan vara. Vetenskapen har rätt, påhittningen ... är bara påhittad. **Elaka rykten** är också ofta påhittade “sanningar” som far runt i korridorer och på sociala medier. “Sanningar” som gör ont, sprids och växer.

Skolan är jätteviktig bland annat för att vi i skolan tränar oss i att skilja sanningar från **påhittade “sanningar”**, och jag vill starta det här läsåret med att, precis som **Emma Frans**, påminna er om **stanna till och tänka efter när ni hör en sanning: är det här verkligen sanningen, eller finns det någon som tjänar på att sprida en påhittad “sanning”?**

Jag tjänade på att berätta om gångarna under Uppsala för jag fick uppmärksamhet och verkade intressant.

Andra kan tjäna på att sprida elakheter om människor, kanske för att bli populära, för att få kompisar. Stora grupper människor kan sprida påhittade **“sanningar”** om andra människor för att förtrycka dem och försvaga dem, för att vinna val och för att härska. Precis så gjorde nazisterna i Tyskland för cirka 80 år sedan om judar, romer och många andra. Precis så gör ledare och deras följare på många håll i världen. Precis så gör människor i vårt land i dag för att förstärka sig själva och försvaga andra.

Stanna till. Tänk efter! Är det här sanningen, eller tjänar någon på att sprida “sanningen”?

Solen lyser på oss och vi kan inte veta hur det här året blir, men jag är ändå säker på att det blir riktigt bra. Hur kan jag tro det då? Jo, jag blir så säker på att det blir bra när jag ser alla

er fina elever och alla er i fina personalen. Att vi tillsammans har världens bästa möjlighet att få ett himla bra år, det är i alla fall helt sant! Välkomna till ett nytt läsår!